

ЗАВДАННЯ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Семінар 1

Тема: Вступ. Основні етапи становлення й розвитку соціальної роботи в світі та в Україні

План

1. Зміст та історія виникнення термінів “альтруїзм”, “милосердя”, “гуманізм”, “благодійність”, “філантропія”, “меценатство”, “соціальне забезпечення”, соціальне страхування”, “соціальна допомога”, “соціальна підтримка”.
2. Періодизація історії соціальної роботи у світі:
 - соціальна допомога населенню за часів античності;
 - зміна парадигми допомоги в середні віки;
 - соціальна підтримка населення в Новий час;
 - становлення соціальної роботи в кінці XIX – на початку XX ст.;
 - особливості розвитку соціальної роботи в світі протягом XX ст.
3. Основні етапи та особливості еволюції різних форм соціальної підтримки населення в нашій країні.

Література

1-3, 5, 7, 8, 11, 17, 19, 24, 36, 37, 65, 68, 96-103.

Методичні рекомендації

При підготовці до першого семінарського заняття слід враховувати той факт, що хоча соціальна робота в Україні є відносно молодою (їй лише 10 років), це не означає, що їй не було раніше. Насправді ж вона в тих чи інших формах існувала протягом усього періоду історії людства. Це явище має в кожній країні свою історію, традиції і особливості, вивчення яких має не тільки пізнавальний інтерес, а й практичну значущість для тих, хто працює у соціальній сфері. Русійною силою, яка викликала до життя всі ці різноманітні форми допомоги, були здатність людини до співчуття, прагнення допомогти іншій людині. Ці почуття (якості) можна виразити такими словами, як “гуманізм”, “милосердя”, “альтруїзм”. При підготовці відповіді на *перше питання* слід користуватися словниками, рекомендованими у списку літератури

(наприклад, В.Даля, С.Ожегова, РЕС, тлумачний словник та іншими), а також словником, наведеним в кінці цього методичного посібника. Слід звернути увагу на те, що, по-перше, деякі терміни тлумачать по-різному, ще не склалися їх остаточні визначення, тому часто визначення, подані в різних джерелах, суттєво різняться одне від одного. Так, наприклад, термін “благодійність” тлумачиться в словнику В.Даля як “риса того, хто творить благо”, у виданнях, які вийшли після 1917 р., благодійність трактується як “лицемірна допомога, яка здійснюється представниками панівного класу з метою задурювання трудящих та відволікання їх від класової боротьби”, а у виданнях 1970-1980-х років місця для “благодійності” не знайшлося зовсім. Найбільш вдале сучасне визначення терміну дано, на наш погляд, у книзі І.Миговича (додаток 4). Слід вказати на зв’язок принципів благодійності та канонів світових релігій. Однак слід пам’ятати, що благодійність може бути й безвідносною до почуттів любові, милосердя, а здійснюватися як реакція наслідування, дань моді. Треба також висвітлити історію виникнення та розкрити значення термінів “філантропія”, “меценатство”, “соціальне забезпечення”, “соціальне страхування”. У кінці потрібно підсумувати, що милосердя, гуманізм означають почуття, а благодійність, філантропія, меценатство, соціальне забезпечення, соціальне страхування – діяльність, спрямовану на покращення існування іншої людини.

При розгляді **другого питання** у пригоді стане таблиця 4 та знання, отримані в процесі вивчення курсів “Всесвітня історія”, “Історія української та зарубіжної культури” та ін. Слід зазначити, що розвиток різних форм підтримки та допомоги населенню тісно пов’язаний з історичною, соціально-економічною, політичною, демографічною ситуаціями, які склалися в кожній країні в різні періоди, тому етапи цього розвитку в основному співпадають з основними історичними епохами. Це античність, середні віки, Новий час, потім слід окремо виділити кінець XIX – початок XX ст. та XX ст. Слід коротко охарактеризувати кожен з цих етапів. Так, треба вказати, що зародки підтримки нужденних виникли ще в стародавньому світі, зокрема в стародавніх Греції, Римі. На Давньому Сході вже існували спеціальні установи для надання допомоги нужденним – бідним, бездомним, калікам, сиротам, вдовам, старим. Існувала система допомоги дітям незаможних батьків та сиротам (аліментації), практикувалися превентивні заходи: розподіли хліба та грошей з метою запобігання бідності тощо. Наступний етап (середньовіччя) ще називають “християнською ерою” благодійності. Значну роль тут відігравали

церкви та монастирі, діяльність монархів та феодалних магнатів. Доцільно згадати про те, що релігійні ордени та братства спеціалізувалися на певних видах допомоги (наприклад, одні допомагали хворим, інші – дітям, полоненим тощо). Треба простежити, як змінюється ставлення до жебрацтва та бродяжництва протягом цього періоду: від потурання цим явищам до суворих заборон. Необхідно також прослідкувати виникнення перших спроб держав щодо суспільної опіки своїх громадян, намагання контролювати та централізувати процес надання допомоги. Потрібно простежити еволюцію форм соціальної допомоги у Новий час, наприклад процес поступової ліквідації системи ізоляції тощо. Треба пояснити, чому кінець XIX – початок XX ст. виділяється в окремий етап у процесі розвитку різних форм підтримки населення, а саме – що в цей період відбувається становлення системи соціального страхування в різних країнах, нечуваних розмірів досягла благодійна діяльність, що створило необхідність організації центральних національних благодійних центрів; проходять навіть конференції благодійних сил. Цей період є важливим ще й тому, що тоді відбувається зародження професійної соціальної роботи, зароджуються класичні методи соціальної роботи, які знаходять наукове обґрунтування, відкриваються перші школи соціальної роботи. Протягом XX ст. соціальна робота за кордоном розвивається в тісному зв'язку з історичним розвитком різних країн. Так, наприклад, в Німеччині вона була підкорена націоналістичній ідеї “чистоти арійської раси”, а отже, виправдовувала знищення інших націй, слабких, немічних. В СРСР термін “соціальна робота” взагалі не вживався, оскільки це означало б визнання наявності соціальних проблем. Відповідь повинна закінчуватися висновком.

Щодо *третього питання*, то періодизацію історії соціальної роботи (вірніше, її різних форм) в нашій країні слід поділити на такі періоди: архаїчний (слов'янський), часи існування Київської Русі, литовсько-польська доба (до середини XVII ст.), козацька доба (середина XVII – третя чверть XVIII ст.), XIX – початок XX ст. (де окремим підетапом слід виділити кінець XIX – початок XX ст.), радянський період (1917-1990) та новітній етап (з 1991 р.). Слід дуже коротко охарактеризувати кожен з цих етапів, оскільки вони докладно будуть розглядатися протягом наступних занять. Підсумовуючи матеріал, слід сказати, що ми не можемо розглядати матеріал відірвано від історії соціальної допомоги в Росії, оскільки певні періоди є спільними і Україна перебувала в контексті загальнодержавних подій.